

FTAMP 10.31.21

<https://doi.org/10.26577/JAPJ1171202614>

**Г.Қ. Ізтұрғанова^{1*}, Н.А. Алдабергенова¹, Б.Д. Бұғыбай²,
С.С. Дюсебалиева³, Э.О. Тойлыбекова⁴**

¹Тұран университеті, Алматы, Қазақстан

²Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті,
Ақтау, Қазақстан

³Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау, Қазақстан

⁴Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан

*e-mail: izturganovagulnar9@gmail.com

ҚЫЛМЫСТЫҚ ПРОЦЕСТЕГІ АДВОКАТТЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘРТЕБЕСІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Адам және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қорғау тетігінде әрбір адамға құқықтық көмек көрсету жөніндегі конституциялық міндет жүктелетін адвокаттың кәсіби қызметі маңызды рөл атқарады. Мұндай конституциялық борыш оның процессуалдық нысан шегінде адвокаттық қызметтің белгілі бір түрін жүзеге асыру процесінде іске асырылады. Ғылыми зерттеу тақырыбының өзектілігі адвокаттың көрсететін заң қызметінің процессуалдық жағдайын көрсету, бұл бір жағынан, адвокаттардың өз клиенттеріне процестік іс жүргізудің әртүрлі түрлерінде заң көмегін көрсету кезіндегі мәртебесін неғұрлым егжей-тегжейлі талдауға, ал екінші жағынан, адвокаттардың құқықтық мәртебесін басқа жеке тұлғалардың заңгерлік қызмет көрсетулерінен ажыратуға мүмкіндік береді.

Адвокаттың сотқа дейінгі тергеп-тексерудегі, қылмыстық сот ісін жүргізудегі ерекше құқықтық жағдайы оның кәсіби және процессуалдық мәртебесіне байланысты. Қылмыстық сот ісін жүргізуде адвокаттың алатын орны мен атқаратын міндеттері қоғамның өзінің де адамгершілік, интеллектуалдық, рухани дамуын да, мемлекеттегі демократияның дәрежесін де, ондағы жеке адамдардың мәртебесін, олардың құқықтарын, бостандықтарын, мүдделерін, олардың қорғалуын көрсетеді. Қылмыстық процесте адвокаттың процессуалдық мәртебесі – бұл қорғаушыға оның құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін анықтауда және жүзеге асыруда, яғни олардың өкілдігінде, оларды алдын ала тергеуде және сотта заңды тәсілдермен және құралдармен қорғауда заң көмегін көрсету болып табылатын қорғаушының мәртебесі.

Зерттеуді түйіндей келе, авторлар тарапынан қылмыстық процесте адвокаттардың өкілеттіктерін іске асыруды құқықтық қамтамасыз етуді жетілдіруге бағытталған бірқатар ұсыныстар беріледі, яғни, адвокаттардың дәлелдемелерді жинау жөніндегі өкілеттіктерін дамыту және нақтылау үшін Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексіне толықтырулар енгізуді, сондай-ақ, азаматтардың конституциялық құқықтарын шектейтін тергеу әрекеттері мен жедел-ізвестіру іс-шараларын біріздендіру және осы нысанды қылмыстық іс жүргізу заңнамасында реттеуді ұсынады.

Түйін сөздер: адвокатура, құқықтық мәртебе, қылмыстық сот ісін жүргізу, кәсіби қорғау, кәсібилік, сотқа дейінгі тергеп-тексерудегі адвокаттың процессуалдық мәртебесі.

G.K. Izturganova^{1*}, N.A. Aldabergenova¹, D.B. Bugybay²,
S.S. Dyusebalieva³, E.O. Toylibekova⁴

¹University of Turan, Almaty, Kazakhstan

²Caspian State University of Technologies and Engineering named after Sh. Yesenov, Aktau, Kazakhstan

³Atyrau University named after Kh. Dosmukhamedov, Atyrau, Kazakhstan

⁴Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Kazakhstan

*e-mail: izturganovagulnar9@gmail.com

Issues of ensuring the legal status of a lawyer in criminal proceedings

The professional activity of a lawyer, who is constitutionally obligated to provide legal assistance to everyone, plays a vital role in protecting human and civil rights and freedoms. This constitutional obligation is fulfilled through the practice of a specific type of legal activity within its procedural framework. The relevance of this research lies in its exploration of the procedural status of legal activity performed by a lawyer. This, on the one hand, allows for a more detailed analysis of the status of lawyers when

providing legal assistance to their clients in various types of procedural proceedings, and on the other, distinguishes their legal status from that of other individuals providing legal services.

The special legal status of a lawyer in pre-trial investigation and criminal proceedings is linked to their professional and procedural status. The role and responsibilities of a lawyer in criminal proceedings reflect both the moral, intellectual, and spiritual development of society itself, as well as the degree of democracy in the state, the status of the individual within it, their rights, freedoms, interests, and their protection. The procedural status of a lawyer in criminal proceedings is the provision of legal assistance to a client in determining and realizing their rights, freedoms, and legitimate interests, that is, in representing them during the preliminary investigation and defending them in court using legal means and methods.

In summing up the results of the study, the authors make a number of proposals aimed at improving the legal framework for the exercise of attorneys' powers in criminal proceedings, namely, amending the Criminal Procedure Code of the Republic of Kazakhstan to develop and clarify attorneys' powers to collect evidence, as well as unifying investigative actions and operational-search measures that limit the constitutional rights of citizens, and regulating this issue in criminal procedure legislation.

Keywords: advocacy, legal status, criminal proceedings, professional defense, professionalism, procedural status of a lawyer in pre-trial investigation.

Г.Қ. Ізтүрғанова^{1*}, Н.А. Алдабергенова¹, Б.Д. Бұғыбайқызы²,
С.С. Дюсебалиева³, Э.О. Тойлыбекова⁴

¹Университет Туран, Алматы, Казахстан

²Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга имени Ш. Есенова, Актау, Казахстан

³Атырауский университет им. Х. Досмухамедова, Атырау, Казахстан

⁴Кызылординский университет имени Коркыт Ата, Кызылорда, Казахстан

*e-mail: izturganovagulnar9@gmail.com

Вопросы обеспечения правового статуса адвоката в уголовном судопроизводстве

В механизме защиты прав и свобод человека и гражданина профессиональная деятельность адвоката, на которого возложена конституционная обязанность оказывать юридическую помощь каждому лицу, играет важную роль. Реализация данной конституционной обязанности осуществляется в процессе осуществления определенного вида адвокатской деятельности в рамках ее процессуальной формы. Актуальность темы исследования заключается в раскрытии процессуального статуса юридической деятельности, осуществляемой адвокатом, что, с одной стороны, позволяет более детально проанализировать статус адвокатов при оказании юридической помощи своим подзащитным в различных видах процессуального производства, а с другой – разграничить правовой статус адвокатов от оказания юридических услуг иными лицами.

Особый правовой статус адвоката в досудебном расследовании и уголовном судопроизводстве связан с его профессионально-процессуальным статусом. Место и обязанности адвоката в уголовном судопроизводстве отражают как нравственное, интеллектуальное и духовное развитие самого общества, так и степень демократичности государства, положение в нём личности, её права, свободы, интересы и их защиту. Процессуальный статус адвоката в уголовном судопроизводстве – это статус адвоката, заключающийся в оказании юридической помощи доверителю в определении и реализации его прав, свобод и законных интересов, то есть в их представительстве, на предварительном следствии и в защите в суде законными средствами и методами.

Подводя итоги исследования, авторы вносят ряд предложений, направленных на совершенствование правового обеспечения реализации полномочий адвокатов в уголовном процессе, а именно, внести изменения в Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан в целях развития и уточнения полномочий адвокатов по собиранию доказательств, а также унифицировать следственные действия и оперативно-розыскные мероприятия, ограничивающие конституционные права граждан, и урегулировать данный вопрос в уголовно-процессуальном законодательстве.

Ключевые слова: адвокатура, правовой статус, уголовное судопроизводство, профессиональная защита, профессионализм, процессуальный статус адвоката в досудебном расследовании.

Кіріспе

Әлемдегі өркениетті қоғамның дамуы мен орнығу процесі елде демократияға жету жолында халықтың құқықтары мен мүдделерін құрметтеу, кепілдік беру және қорғау жағдайында мүмкін екендігін көрсетті. Әрбір елдің адам құқықтарын сақтау мен қорғауды қамтамасыз ету жауапкершілігі мен негізгі миссиясы көзделген. Қазақстан Республикасы тәуелсіздік алғаннан бері қоғам өмірінің барлық салаларында көптеген оң өзгерістер болды. Осы тұрғыда адамның негізгі құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз ету, кепілдік беру және қорғау мәселелері қашан да өзекті болып табылады. Қазақстан Республикасында демократияны орнату және оның өркениетті әлемге енуі жағдайында, ең алдымен, адам және азаматтардың құқықтарын қорғауға бағытталған белгілі бір шарттарды сақтау қажет. Білікті заң көмегін алуға және адвокат жалдауға қаржылық мүмкіндігі болмаса, ол адамға мемлекет есебінен, тегін заң көмегін алу құқығы көзделген.

Қазіргі уақытта неғұрлым дамыған құқықтық жүйелер Францияда, Германияда, Ұлыбританияда және Америка Құрама Штаттарында орналасқан. XII ғасырдан бастап XIV ғасырға дейін ағылшын және уэльстік адвокаттар мен солиситорлардың екі санаты ретінде бөлінді (Cowan & Munro, 2021, p. 308). Заңгерлерді екі санатқа бөлу клиенттердің мүдделерін неғұрлым тиімді білдіруді және құқықтық қорғауды неғұрлым тиімді іске асыруды қамтамасыз етеді. Адвокаттар институтын қалыптастырудың негізгі көзі болып табылатын сот шешімдері англо-американ құқықтық жүйесінің маңызды элементі болып табылады. Адвокаттың қылмыстық сот ісін жүргізудегі ерекше құқықтық жағдайы оның кәсіби және процессуалдық мәртебесіне байланысты.

Германияда адвокаттар алқасының қызметін реттейтін негізгі құқықтық акт 1959 жылғы Адвокатураның федералдық ережесі болып табылады (<https://unba.org.ua/>). Ол адам құқықтары мен мүдделерін қорғауға бағытталған құқықтық қызметтің шеңберін анықтайды. Неміс адвокаттар институты сот төрелігінде маңызды рөл атқарады. Өз кезегінде, Францияда адвокаттар алқасы да негізгі құқық қорғау органы болып табылады. Мұнда адвокаттарға өздерінің кәсіби құқықтарын жүзеге асыру үшін, сондай-ақ қылмыстық және басқа да істер бойынша қорғаушылардың құқықтары мен мүдделерін тиімді және

тиімді қорғау үшін бірігу құқығы берілген. Бұл тұрғыда адвокаттың, әсіресе кәсіби маманның қатысуы Қазақстан Республикасында сот ісін тиімді, сапалы жүргізуді қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарады, өйткені ол адам құқықтары мен мүдделерін қорғауға ықпал етеді.

Материалдар мен әдістер

Мақаланы жазу барысында танымның жалпы ғылыми әдістерін мәселен, салыстырмалы-құқықтық, нормативтік-салыстырмалы, синтездеу, жүйелік, логикалық талдау, абстракция, ұқсастық әдістерін кеңінен қолданады. Тақырыпты құқықтық реттеу тұрғысынан қолданыстағы заңнамаларға талдау жүргізіп, нормативтік-құқықтық актілердің нормаларын саралайды.

Талқылаулар мен нәтижелер

Бүгінгі таңда адам құқықтарын қорғау құралдарын жетілдіру құқықтық мемлекетті қалыптастырудың жалпы процесінің ажырамас бөлігі ғана емес, сонымен бірге азаматтық қоғамның жетілу дәрежесін анықтаудың міндетті шарты саналады. Сондықтан адвокатураның табиғатын, оның түрлерін, ұйымдастыру формаларын, қызмет бағыттарын, басқа әлеуметтік құрылымдармен қарым-қатынасын түсіну және оның өмір сүруін құқықтық реттеу адвокатура туралы ғылыми зерттеулердің мәні болып табылады (Умбетов, 2021, б. 60). Қазақстан Республикасындағы адвокаттардың қызметін реттейтін құқықтық актілердің ішінде Конституция, Қылмыстық іс жүргізу кодексі, «Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» No176-VI Заңы және Қазақстан ратификациялаған халықаралық құқықтық актілер (<https://adilet.zan.kz>). Заңда адвокаттардың қызметін және соған байланысты құқықтық қатынастарды реттеледі. Ол Конституцияға және мемлекеттік заңнаманы реформалау бағдарламасына сәйкес қабылданды.

Адвокаттың процессуалдық мәртебесі қылмыстық іс жүргізу заңнамасының нормаларымен айқындалады және белгілі бір вариативтілігімен сипатталады. Алайда, адвокаттың қылмыстық сот ісін жүргізуге қатысуының жалпы негізі оны қылмыстық сот ісін жүргізуге тартылған адамдардың білікті заң көмегіне құқығын іске асыруға ықпал ететін процеске қатысушы ретінде айқындау болып табылады. Бұл құқық Адам құқықтары мен негізгі бостандықтарын қорғау туралы конвенция (<https://www.coe.int/tu>), Қазақ-

стан Республикасының Конституциясы (<https://adilet.zan.kz>) деңгейінде бекітілген. Е.Г. Мартынчик атап өткендей : «процессуалдық рөлдері тұрғысынан адвокат, судья, прокурор, тергеуші қылмыстық іс жүргізу заңының нормаларына сәйкес жария-құқықтық қызметті жүзеге асырады» (Мартынчик, 2010, б. 39).

Қылмыстық процесте дәстүрлі түрде қатысушыларға процессуалдық мәртебе беру бұл субъектіні атауды, яғни оны қатысушы ретінде және оның процессуалдық құқықтары мен міндеттерін бекітуді білдіреді. А.А. Давлетов қылмыстық сот ісін жүргізуге қатысты адвокаттың процессуалдық мәртебесін жүзеге асыруының үш нысанын бөліп қарастырады олар : қорғау, өкілдік ету және куәға білікті заң көмегін көрсету, яғни кеңес беру (Давлетов, 2016, б. 24.). Өкінішке орай, Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексінде бұл мәртебелердің нормативтік бекітілуі біркелкі емес.

Бұл, атап айтқанда, адвокаттың процессуалдық рөлі доктринада дәстүрлі түрде қылмыстық іс жүргізу қызметінің салалары ретінде түсінілетін процессуалдық функцияларды ұйымдастыру мен бөлудің заң шығарушы ұсынған моделіне біріктірілуі тиіс (Мартынчик, 2010, б. 40).

Қылмыстық сот ісін жүргізудегі ең ерекше процессуалдық мәртебе қорғаушы мәртебесі болып табылады, өйткені ол қылмыстық процестің жарыспалылығымен талап етіледі. Адвокат қылмыстық сот ісін жүргізуге қатысушы ретінде қылмыс жасады деген күдіктен не қылмыстық процестің барлық сатыларында оның барлық қызметінің бағытын айқындайтын тағылған айыптау тезисінен қорғау функциясын іске асырады. Адвокаттың құқықтары күдіктінің, айыпталушының құқықтарынан туындайды және қылмыстық процестің басқа қатысушыларынан айырмашылығы, адвокат оған клиентпен шарт жасаспай өз бетінше қатыса алмайды. Әділ сот төрелігін қамтамасыз етуде, қылмыстық сот ісін жүргізуде адамның құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін қорғауда және қорғау функциясын тиімді орындауға кепілдік беруде негізгі орын осы функцияны орындауға кәсіби қатысушы – қорғаушыға тиесілі (Baiuduck, 2022).

Қылмыстық процесте адвокат құқықтық және әлеуметтік тұрғыдан маңызды миссияны орындайды, ол – білікті заң көмегін көрсету. Қылмыстық процесте білікті заң көмегін көрсету және қылмыстық іс жүргізу ғылымы таныс ұғым. Академиялық форумдарда талқыланатын

аспектілерге адвокаттың қылмыстық процеске қатысу рәсімдері, қорғаушылардың өкілеттіктерінің мазмұны мен көлемі және оларды процессуалдық жүзеге асыру әдістері, мемлекеттік органдар мен лауазымды тұлғалар тарапынан да, клиенттер тарапынан да сенім дәрежесі мен деңгейі, адвокаттың және көптеген басқа тұлғалар арасындағы қарым-қатынастардың құпиялылығының кепілдігі жатады (Гладыш, 2023, б. 25). Егер бұл Қазақстан Республикасы мен тиісті мемлекет арасындағы халықаралық шартта заңда белгіленген тәртіппен өзара негізде көзделген болса, шетелдік адвокаттардың іске қорғаушы ретінде қатысуына рұқсат етіледі.

Қылмыстық сот ісін жүргізуде адвокаттың адам құқықтарын неғұрлым тиімді білдіру және қорғау үшін берілетін бірқатар құқықтары бар. Азаматтардың құқықтарын қорғау жөніндегі өзінің жұмысында адвокат тығыз іс жүргізу байланыстарын орнатады және клиенттің құқықтарын бұзбау үшін оның келісімінсіз жеке әрекеттерді жүзеге асыра алмайды. Заңнама адвокаттың бұзуға құқығы жоқ мынадай шектеулерді белгілейді: азаматтардың мүдделеріне қайшы келетін немесе жауапкерге зиян келтіретін іс-әрекеттер жасауға; азаматтық талап қоюды тану; жауапкерді қорғау барысында алынған ақпаратты ашуға; егер сотталушы мұндай әрекетке немесе қылмыстық процестің екінші тарапымен татуласуға келісім бермесе, оның келісімінсіз кінәні мойындауға; жауапкерге берілген шағымдар мен өтініштерді кері қайтарып алуға құқылы.

А.Н. Ахпанов пен А.Л. Ханның пікірінше: «адвокаттардың сотқа дейінгі тергеп-тексерудегі қызметін азаматтардың құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін сот арқылы қорғаумен және азаматтың ар-намысы мен қадір-қасиетін қорғаумен, оның ішінде сот немесе өзге де іс жүргізу тәртібі арқылы өкілін тартумен шатастырмай, дәл осы позициядан қарау керек» (Ахпанов және т.б., 2019).

Қолданыстағы ҚР Қылмыстық процестік кодексіне құқықтық тергеу институтын кезек-кезеңімен енгізе отырып, қорғаушының дәлелдемелерді жинаудағы өкілеттіктерін кеңейту арқылы қылмыстық процестің бәсекелестік қағидаттарын күшейту ұсынылады. Әскери жағдай жағдайында мемлекетке опасыздық жасау туралы қылмыстық іс бойынша іс жүргізуде қорғаушыны мемлекеттік құпияларға жіберудің оңайлатылған тәртібін, сондай-ақ оның заттар мен құжаттарға уақытша қол жеткізуінің процессуалдық нысанын жетілдіруді қажет

ететіндігі, сондай-ақ қазіргі Қылмыстық-процестік кодексте соттың тергеп-тексеру кезінде сот шешімін орындағаннан кейін де мүмкіндігін қарастыру қажеттілігі дәлелденді. ал ол алған дәлелдемелер рұқсат етілген деп танылып, сотта іс материалдарына қосылуға тиіс. Украинаның қолданыстағы Қылмыстық-процестік кодексіне қорғаушының процессуалдық мәртебесін нығайтуға және оны мемлекетке опасыздық жасау бойынша қылмыстық іс жүргізуде жүзеге асыруға бағытталған бірқатар өзгерістер мен толықтырулар ұсынылуда.

Заңгерлер арасында адвокаттың білікті заң көмегін көрсету құқық па, міндет пе, әлде функция ма деген даулы сұрақтар көп туындайды.

Қойылған сұрақтарға жауаптар мынадай мән-жайларды ескере отырып берілуі мүмкін.

1. Аксиома қылмыстық сот ісін жүргізуде білікті заң көмегін алудың жоғары құқықтық және әлеуметтік құндылығы болып табылады. Бұдан шығатыны, оны көрсетудің тиісті қамтамасыз етілуі бірдей жоғары мәнге ие, өйткені егер кепілдіктер болмаса, онда білікті көмек те жоқ. Пайымдауды жалғастыра отырып, білікті заң көмегін көрсетуді қамтамасыз ету оны (көмекті) алуды қамтамасыз ету үшін негіз болып табылады деген қорытындыға келеміз.

Терминологиялық тұрғыдан білікті заң көмегін алу тиісті кепілдіктерді заңнамалық айқындау тәсілін айқындау үшін қызығушылық пен белгілі бір практикалық маңыздылықты білдіреді (Ендольцева, 2019, б. 30).

Бұл аспектіге былайша қарауға болады: егер әр азаматтың білікті заң көмегіне жүгінуге құқығы бар болса, онда адвокаттың білікті заң көмегін көрсетуге де құқығы бар деп болжау қисынды. Бұл ретте қылмыстық сот ісін жүргізуде білікті заң көмегін көрсетуге міндет ретінде де қарауға болады. Ол үшін ҚР ҚПК 66-бабының 5-тармағының нормаларында объективті алғышарттар бар, нормаға сәйкес адвокат өзіне қабылдаған қорғаудан бас тарта алмайды (<https://adilet.zan.kz>). Алайда бұл жерде контраргументтерді де атап өту керек болады: қорғауды жүзеге асыру – қылмыстық сот ісін жүргізуде білікті заң көмегін көрсетудің ықтимал тәсілдерінің бірі ғана. Және заң шығарушы оған қатысты ғана тікелей тыйым салуды белгіледі. Тиісінше, өзге жағдайларда білікті заң көмегін көрсететін адвокат өз мүмкіндіктеріне шек қоймайды және бұл мәселені өз қалауы бойынша шешуге құқылы.

Адвокаттың мәртебесі мүмкіндігінше толық реттелгенімен, адвокатқа өзіне жүктелген қорғау

ныс функциясын толық жүзеге асыруға әрдайым мүмкіндік бермейді. Бұл, ең алдымен, қорғаушының қылмыстық іс бойынша дәлелдеу қызметіндегі шектеулі мүмкіндіктеріне қатысты. Адвокаттың заң шығарушы жариялаған дәлелдеуге қатысу құқығына қарамастан, оны жүзеге асыру көбінесе қылмыстық процестің құрылымымен шектеледі.

К.Б. Калиновский атап өткендей, «қолданыстағы отандық заңнама жария-жарыс процесінің түрін бекітеді» (Калиновский, 2002). Қазақстандық қылмыстық процестің дәл осындай құрылымы тәуелсіз адвокаттық тергеуді қалыптастыру үшін қажетті алғышарттарды да тудырмайды.

Адвокаттың ұйымдық-құқықтық мәртебесінің мазмұны оның қылмыстық процеске қатысуына мүмкіндік беретін өкілеттіктерден тұрады.

Адвокатура институты бекілген 1864 жылғы сот жарғыларында да, 1939 жылғы «КСРО-дағы адвокаттар алқасы туралы» Ережеде, сондай-ақ 1962-1980 жылдардағы «РСФСР адвокаттары туралы» Ережеде де ордер туралы айтылмаған. Бірқатар тарихи себептерге, сондай-ақ кеңестік дәуірдегі адвокаттардың ерекше мәртебесіне байланысты олардың өкілеттіктерін куәландыру басқа өкілдерден ерекшеленетін іс жүргізу заңнамасында дербес реттеуге ие болды. Ордердің салалық процессуалдық заңнамада пайда болуы сол кездегі заң бірлестіктерінің адвокаттарды өз адвокаттары атқарған жұмысы үшін жауапкершілікке тарту қажеттілігінен туындады. Ордер сондай-ақ заң бірлестігінің басшысынан адвокатқа нақты тапсырманы қабылдау туралы нұсқау болды.

Бүгінгі таңда адвокаттардың құқықтық мәртебесі мен қызмет ету аясы түбегейлі өзгерді. Біздің мәртебеміз Әділет департаменті берген адвокат куәлігімен расталады және біздің мәліметтеріміз адвокаттардың мемлекеттік тізіліміне енгізілген.

Қазақстан Республикасының адвокаттық қызметін реттейтін заңнамада бұл қызмет адвокат пен клиент арасындағы шарт негізінде жүзеге асырылады, ол клиент пен адвокат арасында клиентке немесе клиент тағайындаған тұлғаға заң көмегін көрсетуге қарапайым жазбаша нысанда жасалған азаматтық-құқықтық шарт болып табылады.

Демек, адвокат пен клиент арасындағы қарым-қатынас, көрсетілетін заң көмегінің түріне қарамастан, азаматтық құқықтың принциптері мен нормаларымен, ал сотта заңды өкілдік еткен жағдайда, сондай-ақ қолданыстағы іс жүргізу заңнамасының талаптарымен реттелуі тиіс.

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексі мен Азаматтық процесік кодексі адвокатты ордер негізінде процеске жіберу мүмкіндігіне сүйенеді. Алайда, ордер шын мәнінде адвокаттың өкілеттігін куәландырады ма және ордердің құқықтық сипаты қандай деген сұрақты қарастырайық.

Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің 163-бабының 1-тармағына сәйкес, өкілдік берушінің атынан өкілмен жасалған мәміле өкілдік берушінің азаматтық құқықтары мен міндеттерін тікелей туғызады, өзгертеді және тоқтатады (<https://adilet.zan.kz>). Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының Әділет министрлігімен бекітілген ордер нысанында нақты сенімхаттарды қосу қарастырылмаған. Ордер тек істі сеніп тапсырған адвокатты, клиентті және тапсырманың сипатын көрсетеді. Бүгінгі күні ордер, мәні бойынша, клиент берген өкілеттіктерді көрсетпей, заң бойынша тек адвокаттың тапсырманы қабылдағанын жария түрде растайтын құжат болып табылады.

Азаматтық істерден айырмашылығы, қылмыстық және әкімшілік істерде адвокаттық қызметтің жария элементі сақталады. Дегенмен, мұндай жағдайларда да ордер тиімсіз болатынын мойындау керек. Ордер адвокаттың іске қатысуын жеңілдетудің орнына, олардың жұмысын қиындатады немесе тіпті кедергі келтіруі мүмкін. Іс жүзінде қылмыстық қудалауды жүзеге асыратын лауазымды адамдар, сондай-ақ соттар санкцияның жоқтығына немесе оны дайындау кезінде жіберілген қателерге байланысты адвокаттың өз қорғауындағы адаммен кездесуіне, тергеу әрекеттеріне, сот отырыстарына қатысу құқығынан немесе сотталушылар қамауға алынған орындарға кедергісіз кіруіне тыйым сала алады. Бұл жағдай қылмыстық қудалау кезінде білікті заң көмегін алу құқығын айтарлықтай шектейді, өйткені кейде ордер алу мүмкін болмайды (мысалы, егер адам түнде ұсталып, үйінен адвокат шақырылса, тінту жүргізіледі және т.б.).

Қылмыстық процесік кодексінде қылмыстық істі тергеу және қарау үшін адвокатқа жүгіну қажет болатын жағдайлар да көзделеді және адамның қорғалу құқығына кепілдік беріледі. Азаматты заң қызметін көрсетуге тарту кезінде адвокатқа уақытылы жүгіну маңызды рөл атқарады.

Маңызды аспект азаматтардың адвокатқа ақы төлеу мәселесі болып табылады, өйткені көптеген адамдар қаражаттың жетіспеушілігінен адвокат жалдай алмайды. Алайда, заңнама-

да заңгерді мемлекет есебінен жалдау мүмкіндігі қарастырылған, яғни адвокаттың қызметі адвокат қорғайтын тұлға үшін тегін болады. Адвокат жалдау туралы шешім қабылдаған адам оның қызметінен кез келген уақытта бас тартуға құқылы, бірақ бұл оны қылмыстық процеске өз құқықтарын қорғау үшін кейіннен адвокатпен байланысу мүмкіндігінен айырмайды. Бұл ретте жана адвокат жалдау бұрын жасалған барлық іс жүргізу әрекеттерін қайталауға әкеп соқпайды. Кез-келген мемлекетте заң қызметін көрсету халықаралық деңгейде белгіленген бірдей жалпы стандарттарға сәйкес келеді. Қазақстан Республикасында істің табысты аяқталуына байланысты клиенттің пайдасына сыйақы мөлшерін айқындау мүмкіндігінің өзінің оң жақтары бар, өйткені ол көрсетілетін заң қызметінің сапасын арттыруға ықпал етуі мүмкін, өйткені адвокаттың іс-әрекетінің әрқашан белгілі бір салдары болады. Алайда, бұл әдісті пайдалануды тек мүлкітік мәселелерде ғана орынды деп қарастырылған жөн.

Сотқа дейінгі тергеп-тексерудегі адвокаттың мәртебесі Қазақстан Республикасының Қылмыстық іс жүргізу кодексінің және «Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Қазақстан Республикасының Заңының нормаларымен айқындалады. Біріншісі сотқа дейінгі тергеп-тексеруде қорғаушының іс жүргізу өкілеттіктерін белгілесе, екіншісінде қорғаушының заң көмегін көрсетуші тәуелсіз ретіндегі құқықтық мәртебесін айқындайтын институционалдық рәсімдер қамтылған. Қазақстан Республикасының заңдарында тікелей көзделген жағдайларды қоспағанда, қылмыстық процесі жүргізуші органдардың, өзге де мемлекеттік органдардың, өзге де ұйымдардың және жеке тұлғалардың олардың қызметіне кез келген араласуына тыйым салынады («Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Заңның 6-бабы). Осылайша, соттан, прокурордан, сарапшыдан басқа қылмыстық процеске процесік тәуелсіз қатысушы: қорғаушы жарияланады.

«Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының нормаларын талдауымыз мынадай қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Біріншіден, заң көмегін көрсету саласындағы уәкілетті мемлекеттік органның адвокаттық қызметті басқаруының патернализміне бағытталған рәсімдер («Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 23-бабы), оның ішінде адвокаттар алқасы-

ның немесе заң консультанттары палатасының мүшелері болып табылмайтын адвокаттарды қылмыстық процестен шығару жолымен белгіленеді (37-баптың 1-бөлігі, 37-баптың 1-бөлігі, 32-баптың 1-бөлігі, 32-бабының 1-бөлігі). «Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Қазақстан Республикасының Заңы). Бұл міндетті сақтандыру және зейнетақы төлемдерін алу құқығы есебінен қаржыландырылатын мемлекет кепілдік берген әлеуметтік қорғауды енгізумен қатар жүреді («Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 33-бабының 5-бөлігі). Бұл түзету адвокаттардың кәсіби өзегін дамытуға және тиісінше Заң көмегінің бірыңғай ақпараттық жүйесіне енгізілген заң қызметтерінің сапасын арттыруға бағытталған («Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 24-бабы) (<https://adilet.zan.kz>).

Екіншіден, заңда бекітілген қағидаттар негізінде заң көмегін көрсету стандарттары енгізілді («Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 3-бабы).

Үшіншіден, ақысыз негізде заң көмегін көрсететін адвокаттарды мемлекеттік ынталандыруды көздейтін ақылы және мемлекет кепілдік берген заң көмегі арқылы көрсетілетін заң қызметтерінің сапасына құқықтық кепілдіктер белгіленді («Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 16-19-баптары және 2-бөлімі).

Төртіншіден, адвокаттардың қызметін бағалау критерийлері олардың клиенттерін кәсіптік жауапкершіліктен сақтандырудың міндетті талаптарын («Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 36-бабы), олардың біліктілігін арттыру жөніндегі міндетті талапты, сондай-ақ олардың өкілеттіктерін пайдалана отырып, олардың құқықтарын немесе жағдайын ескере отырып, заңгерлік қызметті атқаруға тыйым салу арқылы белгіленді. мүдделерін қорғайтын немесе білдіретін тұлғаға зиян келтіру («Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 7-бабы).

Бесіншіден, адвокаттық қызметтің кепілдіктері белгіленеді («Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 35-бабы) (<https://adilet.zan.kz>).

Адвокаттың қылмыстық және азаматтық сот ісін жүргізудегі процессуалдық жағдайының айырмашылықтарын қарастырсақ. Қылмыстық және азаматтық сот ісін жүргізу бір-бі-

рінен айтарлықтай ерекшеленеді, бұл процеске қатысушылардың мәртебесін, құқықтары мен міндеттерін және жауапкершілігін айтарлықтай айқындайды.

Азаматтық сот ісін жүргізуде дәлелдеу міндеті тараптарға – талап қоюшы мен жауапкерге жүктеледі. Екі тарап өз істерін өкіл – адвокат арқылы жүргізуге құқылы. Демек, екі жағдайда да дәлелдеу ауыртпалығы өз талаптары мен қорғауларын ұсыну және негіздеу үшін екі тарапқа жүктеледі (<https://adilet.zan.kz>). Қылмыстық сот ісін жүргізуде кінәсіздік презумпциясы принципі қолданылады, яғни дәлелдеу ауыртпалығы айыптаушы тарапқа жүктеледі.

Қылмыстық сот ісін жүргізуде қосымша әдістер, мысалы, алдын ала тергеу, сондай-ақ тінту, алу және т.б. сияқты тергеу әрекеттері белгіленеді. Бұл жағдайда қорғаушы сезіктіден, айыпталушыдан жауап алуға, сондай-ақ басқа да тергеу әрекеттеріне қатысуға құқылы.

Азаматтық процесте адвокат талап қоюшының, жауапкердің немесе үшінші тұлғаның мүддесін білдіреді және олардың қатысуы көбінесе клиентін сотқа келуден босатады. Азаматтық сот ісін жүргізуде сенімхатты ресімдеуге қатысты өкіл не сенімхат бойынша, не бұйрық бойынша әрекет ете алады.

Қылмыстық сот ісін жүргізуде қорғаушы тиісті уәкілетті құжатсыз адвокат куәлігін және ордерді көрсеткен кезде қылмыстық іске қатыса алады. Сонымен қатар, сенім білдіруші үшін құжаттарға өкіл ғана, ал адвокат – клиенттің қолымен қатар қол қоюға құқылы. Адвокат сонымен қатар өкіл бола алады, адвокаттың құқықтары және мүмкіндіктері өкілге қарағанда әлдеқайда кең – ол адвокаттық мәртебеге ие бола отырып, ол әртүрлі өтініштер жасай алады, анықтамалар ала алады және т.б. жүзеге асырады. Ал, өкілдің мұндай құқықтары шектеулі. Сонымен қатар, сенім білдіруші үшін құжаттарға өкіл ғана, ал адвокат – клиенттің қолымен қатар қол қоюға құқылы.

Қылмыстық істе сот айыпталушыға адвокат береді. Бұл азаматтық істерге қатысы жоқ. Яғни, егер біреуге сотқа берілетін болса, сот оған автоматты түрде адвокат бермейді. Олар сот залында өздерінің атынан өкілдік ету үшін өздерінің азаматтық адвокатын жалдауға тиіс.

Адвокатура тек оның мақсатты көзқарастарына, міндеттеріне, ұйымның негізіне ғана емес, сонымен бірге адвокаттың қызметі мен құқықтық мәртебесіне байланысты ерекшелікке ие.

Қазақстан Республикасында қылмыстық сот ісін жүргізуде азаматтарды қорғау бірінші кезек-

те, адвокаттық қызметті реттеуге байланысты проблемаларға байланысты белгілі бір кемшіліктермен және тиімсіздіктермен сипатталады. Ақпараттық-насихаттық қызмет саласында қойылған міндеттер мен мақсаттар толығымен іске асырылмаған. Адвокаттар алқасы жұмысының тиімсіздігі көп жағдайда адвокаттар санының жеткіліксіздігіне, олардың кәсіби және моральдық нормаларды сақтау деңгейінің төмендігіне, сондай-ақ заң көмегіне деген сұраныстың жоғары болуына байланысты.

Адвокаттық қызмет саласындағы негізгі проблемаларды үш негізгі аспектіге бөлуге болады: азаматтардың кәсіби адвокаттар көрсететін жоғары білікті заң көмегіне қол жеткізуі; заң мамандығына қол жеткізу; заң қызметін және адвокаттауды ұйымдастыру. Әрбір аспект өзара байланысты. Заң мамандығына қол жеткізуге байланысты проблемалар бірінші кезекте заң білімінің төмен деңгейімен және кәсіби біліктілігінің жеткіліксіздігімен байланысты.

Адвокат Жоғары заң білімі бар, адвокаттық қызметпен айналысуға лицензия алған, адвокаттар алқасының мүшесі болып табылатын және Адвокаттық қызмет шеңберінде кәсіби негізде заң көмегін көрсететін Қазақстан Республикасының азаматы болып табылады. Адвокатураны ұйымдастыруға және заңгерлік қызмет көрсетуге келетін болсақ, бұл қызметті заңнамалық реттеуде және адвокаттардың заңды бұзғаны үшін тәртіптік жауапкершілігінде түсініспеушіліктер бар. Адвокаттық этика ережелерін адвокатураның адамгершілік институттары ретінде нақтыланған адамгершілік тағайындаулары, әртүрлі әлеуметтік нормалармен бекітілген және адвокаттық кәсіп өкілдерінің өздері әзірлеген адвокаттың мінез-құлық ережелері деп түсіну керек, оларды сақтау адвокаттардың ішкі сенімімен, адвокаттық қоғамдастық органдарының ұжымдық еркімен, қажет болған жағдайда мемлекеттік-құқықтық мәжбүрлеу шараларымен қамтамасыз етіледі.

Қорытынды

Қазақстан Республикасының азаматтарына білікті құқықтық қолдау көрсету қоғамның қалыпты қызмет етуінің негізгі принциптерінің бірі болып табылады және елдің демократиялық сипатын көрсетеді. Қылмыстық процестік кодексінің нормаларына сәйкес қорғаныс ұғымы қылмыстық сот ісін жүргізу кезінде адам құқықтарын қорғауға бағытталған іс жүргізу қызметін білдіреді. Қылмыстық процесте (сот ісін жүргізуде) адвокаттардың өкілеттіктерін іске асыруды құқықтық қамтамасыз етуді жетілдіру мақсатында мыналар ұсынылады:

- нақты деректерді сақтау, сараптамаларды тағайындау және жүргізу рәсімін егжей-тегжейлі сипаттай отырып, ҚР ҚПК-де адвокаттардың дәлелдемелерді жинау жөніндегі өкілеттіктерін дамыту және нақтылау қажет;

- бірыңғай іс жүргізу нысаны шеңберінде азаматтардың конституциялық құқықтарын шектейтін тергеу әрекеттері мен жедел-ізвестіру іс-шараларын біріздендіру және осы нысанды қылмыстық іс жүргізу заңнамасында регламенттеу қажет.

Авторлардың үлесі

Г.Қ. Ізтұрғанова: тұжырымдама жасау, зерттеу әдістемесін әзірлеу, зерттеу жүргізу, мақаланың бастапқы нұсқасын жазу. Н.А. Алдабергенова: деректерді жинау және өңдеу, құқықтық талдау жүргізу, нормативтік-құқықтық актілерді саралау, мәтінді редакциялау. Б.Д. Бұғыбай: нәтижелерді валидациялау, зерттеу нәтижелерін интерпретациялау, ғылыми редакциялау. С.С. Дюсепалиева: ақпаратты жинақтау, мәтіндік саралау, талапқа сәйкестілігін анықтау. Э.О. Тойлыбекова: зерттеу нәтижелерін жүйелеу, қорытындыларды қалыптастыру, әдеби шолуды толықтыру, мақаланың соңғы нұсқасын келісу.

Әдебиеттер

Ахпанов, А. Н., Хан, А. Л., & Биндюкова, Т. С. (б. г.). Участие адвоката-защитника в досудебных стадиях уголовного процесса Республики Казахстан. Получено 12 июня 2025 г. с <https://www.zakon.kz/4986706-uchastieadvokata-zashchitnika-v.html>

Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы: Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 шілдедегі № 176-VI ҚРЗ. (2018). «Әділет» – Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1800000176>

Бундесрехтсанвалтсорднунг (Bundesrechtsanwaltsordnung). (1959). <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/bundesrechtsanwaltsordnung.pdf>

Гладыш, О. В. (2023). Процессуальные права адвоката в уголовном судопроизводстве и средства их обеспечения. *Юридический вестник Самарского университета*, 9(3), 25–33. <https://journals.ssau.ru/jjsu/article/view/26284/9933>

Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод, изменённая и дополненная Протоколами № 11 и № 14, вступившими в силу 1 июня 2010 г. (2010). <https://www.coe.int/ru/web/compass/the-european-convention-on-human-rights-and-its-protocols>

Ендольцева, А. В. (2019). Реализация конституционного права на получение квалифицированной юридической помощи в уголовном судопроизводстве России. *Уголовное судопроизводство*, (4), 25–30. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=41438271>

Калиновский, К. Б. (2002). *Основные виды уголовного судопроизводства* (учеб. пособие). Санкт-Петербург: Юридический институт.

Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі: Қазақстан Республикасының Кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы № 268-ХІІІ ҚРЗ. (1994). «Әділет» – Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000_

Қазақстан Республикасының Конституциясы. 1995 жылғы 30 тамызда қабылданған. (1995). «Әділет» – Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі. https://adilet.zan.kz/rus/docs/K9500001000_/compare/kaz

Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексі: Қазақстан Республикасының Кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі № 231-V ҚРЗ. (2014). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000231#z66>

Мартынич, Е. Г. (2010). Публичная роль адвокатуры и ролевые функции адвоката в состязательном уголовном процессе: теория, закон, совершенствование правовых регламентаций. *Адвокатская практика*, (4), 39–45.

O. A. Baiuduck. (2022). Procedural status of a defence attorney in a criminal trial: Peculiarities of its implementation in criminal proceedings on treason. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/379531298_PROCEDURAL_STATUS_OF_A_DEFENSE_ATTORNEY_IN_A_CRIMINAL_TRIAL_PECULIARITIES_OF_ITS_IMPLEMENTATION_IN_CRIMINAL_PROCEEDINGS_ON_TREASON

Қазақстан Республикасындағы адвокатураның ұйымдастырушылық құрылымы / М. Н. Умбетов, Е. Т. Нурмағанбет. (2021). *ҚазҰУ Хабаршысы. Заң сериясы*, 2(98), 60. <https://bulletin-law.kaznu.kz>

Cowan, S., & Munro, V. E. (2021). Seeking campus justice: Challenging the ‘criminal justice drift’ in United Kingdom university responses to student sexual violence and misconduct. *Journal of Law and Society*, 48(3), 308–333.

References

Akhpanov, A. N., Khan, A. L., & Bindyukova, T. S. (n.d.). Uchastie advokata-zashchitnika v dosudebnykh stadiyakh ugovnogo protsessa Respubliki Kazakhstan [Participation of a defence lawyer at the pre-trial stages of the criminal process of the Republic of Kazakhstan]. Retrieved June 12, 2025, from <https://www.zakon.kz/4986706-uchastieadvokata-zashchitnika-v.html>

Advokattik qyzmet zhane zan kömegi turaly: Qazaqstan Respublikasynyn Zany 2018 zhylygy 5 shildedegi No. 176-VI QRZ [On advocacy and legal assistance: Law of the Republic of Kazakhstan No. 176-VI of 5 July 2018]. (2018). “Ädilet” – Qazaqstan Respublikasynyn normativtik ququqytq aktilerinin apparatyq-ququqytq zhuiesi [“Adilet” information-legal system of normative legal acts of the Republic of Kazakhstan]. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1800000176>

Baiuduck, O. A. (2022). Procedural status of a defence attorney in a criminal trial: Peculiarities of its implementation in criminal proceedings on treason. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/379531298_PROCEDURAL_STATUS_OF_A_DEFENSE_ATTORNEY_IN_A_CRIMINAL_TRIAL_PECULIARITIES_OF_ITS_IMPLEMENTATION_IN_CRIMINAL_PROCEEDINGS_ON_TREASON

Bundesrechtsanwaltsordnung. (1959). <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/bundesrechtsanwaltsordnung.pdf>

Cowan, S., & Munro, V. E. (2021). Seeking campus justice: Challenging the ‘criminal justice drift’ in United Kingdom university responses to student sexual violence and misconduct. *Journal of Law and Society*, 48(3), 308–333.

Endoltseva, A. V. (2019). Realizatsiya konstitutsionnogo prava na poluchenie kvalifitsirovannoy yuridicheskoy pomoshchi v ugovnom sudoproizvodstve Rossii [Implementation of the constitutional right to qualified legal assistance in Russian criminal proceedings]. *Ugolovnoe sudoproizvodstvo [Criminal Proceedings]*, (4), 25–30. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=41438271>

Evropeyskaya konventsiya o zashchite prav cheloveka i osnovnykh svobod, izmenennaya i dopolnennaya Protokolami No. 11 i No. 14, vstupivshimi v silu 1 iyunya 2010 g. [European Convention on Human Rights, as amended by Protocols No. 11 and No. 14, in force since 1 June 2010]. (2010). <https://www.coe.int/ru/web/compass/the-european-convention-on-human-rights-and-its-protocols>

Gladys, O. V. (2023). Protsessualnye prava advokata v ugovnom sudoproizvodstve i sredstva ikh obespecheniya [Procedural rights of a lawyer in criminal proceedings and means of their enforcement]. *Yuridicheskiy vestnik Samarskogo universiteta [Juridical Journal of Samara University]*, 9(3), 25–33. <https://journals.ssau.ru/jjsu/article/view/26284/9933>

Kalinovskiy, K. B. (2002). *Osnovnye vidy ugovnogo sudoproizvodstva* [Main types of criminal proceedings] (uchebnoe posobie [Textbook]). Saint Petersburg: Yuridicheskiy institut.

Martynich, E. G. (2010). Publichnaya rol advokatury i rolevye funktsii advokata v sostyazatelnom ugovnom protsesse: teoriya, zakon, sovershenstvovanie pravovykh reglamentatsiy [The public role of the bar and the role functions of a lawyer in the adversarial criminal process: Theory, law and improvement of legal regulations]. *Advokatskaya praktika [Advocacy Practice]*, (4), 39–45.

Nurbaganbet, E. T., & Umbetov, M. N. (2021). Qazaqstan Respublikasyndaǵı advokaturanyń uyyymdastyrushylyk qurylymy [Organizational structure of the bar in the Republic of Kazakhstan]. *QazUÚ Habarshysy. Zan seriyasy [KazNU Bulletin. Law series]*, 2(98), 60. <https://bulletin-law.kaznu.kz>

Qazaqstan Respublikasynyn Azamattik kodeksi: Qazaqstan Respublikasynyn Kodeksi 1994 zhylygy 27 zheltoksandagy No. 268-KhIII QRZ [Civil Code of the Republic of Kazakhstan: Code of the Republic of Kazakhstan No. 268-XIII of 27 December 1994]. (1994). “Adilet” – Qazaqstan Respublikasynyn normativtik quqyqtyq aktielerinin aqparattyq-quqyqtyq zhuiesi [“Adilet” information-legal system of normative legal acts of the Republic of Kazakhstan]. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000_

Qazaqstan Respublikasynyn Konstitutsiyasy. 1995 zhylygy 30 tamyzda qabyldangan [Constitution of the Republic of Kazakhstan adopted on 30 August 1995]. (1995). “Adilet” – Qazaqstan Respublikasynyn normativtik quqyqtyq aktielerinin aqparattyq-quqyqtyq zhuiesi [“Adilet” information-legal system of normative legal acts of the Republic of Kazakhstan]. https://adilet.zan.kz/rus/docs/K950001000_/compare/kaz

Qazaqstan Respublikasynyn Qylmystyq-protsestik kodeksi: Qazaqstan Respublikasynyn Kodeksi 2014 zhylygy 4 shildedegi No. 231-V QRZ [Criminal Procedure Code of the Republic of Kazakhstan: Code No. 231-V of 4 July 2014]. (2014). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000231#z66>

Авторлар туралы мәлімет:

Гүлнар Қосшықызы Ізтүрғанова (корреспондент-автор) – Туран университетінің I курс докторанты (Алматы, Қазақстан, e-mail: izturganovagulnar9@gmail.com).

Алдаберген Нонна Алдабергеновна – Туран университеті, Құқық жоғары мектебінің профессоры, заң ғылымдарының кандидаты (Алматы, Қазақстан, e-mail: n.aldabergenova@turan-edu.kz).

Бұғыбай Дина Бұғыбайқызы – Ш. Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті, құқықтану кафедрасының қауымдастырылған профессоры, заң ғылымдарының кандидаты (Ақтау, Қазақстан, e-mail: Bugibaid@mail.ru).

Дюсебалиева Соледад Сағиқызы – заң ғылымдарының кандидаты, Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, қылмыстық-құқықтық пәндер кафедрасының қауымдастырылған профессоры (Атырау, Қазақстан, e-mail: bakha2001@mail.ru).

Тойлыбекова Эльмира Орынтаевна – PhD, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университетінің қауымдастырылған профессоры (Қызылорда, Қазақстан, e-mail: elmira-01-1981@mail.ru).

Information about the authors:

Gulnar Koshykyzy Izturganova – 1st year doctoral student at Turan University (Almaty, Kazakhstan, e-mail: izturganovagulnar9@gmail.com).

Aldabergenov Nonna Aldabergenovna – Professor of the Higher School of Law, University of Turan, Candidate of Legal Sciences, (Almaty, Kazakhstan, e-mail: n.aldabergenova@turan-edu.kz).

Bugibay Dina Bugibaykyzy – Associate Professor of the Department of Law, Caspian State University of Technology and Engineering named after Sh. Yesenov, Candidate of Legal Sciences (Aktau, Kazakhstan, e-mail: Bugibaid@mail.ru).

Dyusebalieva Soledad Sagikyzy – Candidate of Law, Associate Professor of the Department of Criminal Law Disciplines of Atyrau University named after H. Dosmukhamedova (Atyrau, Kazakhstan, e-mail: bakha2001@mail.ru).

Toilybekova Elmira Oryntaevna – PhD, associate professor of Korkyt Ata Kyzylorda University (Kyzylorda, Kazakhstan, e-mail: elmira-01-1981@mail.ru).

Сведения об авторах:

Гүлнар Қосшықызы Ізтүрғанова – докторант I курса Университета Туран (Алматы, Қазақстан, e-mail: izturganovagulnar9@gmail.com).

Алдаберген Нонна Алдабергеновна – профессор Высшей школы права, Университет Туран, кандидат юридических наук (Алматы, Қазақстан, e-mail: n.aldabergenova@turan-edu.kz).

Бұғыбай Дина Бұғыбайқызы – доцент кафедры права Каспийского государственного университета технологий и инжиниринга имени Ш. Есенова, кандидат юридических наук (Ақтау, Қазақстан, e-mail: Bugibaid@mail.ru).

Дюсебалиева Соледад Сағиқызы – кандидат юридических наук, ассоциированный профессор кафедры уголовно-правовых дисциплин Атырауского университета имени Х. Досмұхамедова (Атырау, Қазақстан, e-mail: bakha2001@mail.ru).

Тойлыбекова Эльмира Орынтаевна – PhD, ассоциированный профессор Кызылординского университета имени Коркыт Ата (Кызылорда, Қазақстан, e-mail: elmira-01-1981@mail.ru).

Тіркелді: 24.10.2025
Қабылданды: 20.03.2026